

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא פא

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

עשרת התנאים שהתנה יהושע

ת"ר עשרה תנאין התנה יהושע – [במסקנת הגמרא (פב) יבואר שרבי יהושע הוא שמנה רשימה זו, ולא בריתא היא. ועוד יתבאר שרבי יוחנן חולק ומוסיף תנאי אחר, וגם ישנם תנאים אחרים (רבי יהודה, רבי ישמעאל) שמוסיפים עוד תנאים. להלן כל הרשימה, ולאחר מכן הגמרא תבאר את כל פרטיה.

- 1) שיהו מרעין בהמות בחורשין** י"ע שלא יקפיד בעל העיר על כך.
- 2) ומלקטין עצים בשדותיהם.**
- 3) ומלקטים עשבים למאכל בהמתו בכל מקום חוץ מתלתן** מ"ן קטנית שמעלו לה עשבים הגדלים עמה והתולשם מפסיד את התלתן.
- 4) וקוטמים מן האילן נטיעות** ב"ד לזרוע או להרכיב בכל מקום חוץ מגרופיות שני אגרופים של זית – ר"ל הקוצץ זיתיו לשרוף מניח מלא בגובה של ב' אגרופים, שמהם יגדלו ענפים חדשים.

- 5) ומעין היוצא בתחילה** מחדש וכל שכן ישן בני העיר מסתפקין ממנו.
- 6) ומחכין חכה** לצוד דגים בימה של טבריא ששייך לשבט נפתלי ובלבד שלא יפרוס קלע, כלומר דרך ציידים לתקוע יתידות ולעשות גדר קנים במים להילכד שם דגים מפני ויעמיד מעכב את הספינה.

- 7) ופננין לאחר הגדר** ר"ל ליטול אבנים לקנח ואפילו בשדה מליאה כרכום (דבשעה שנטל הצרור נעקר הכרכום עמו ומפסיד בידים) ש"ט.
- 8) ומהלכים בשבילי הרשות,** ר"ל עד שעת הקציר בני השדות מפקירים בעבור שבני אדם יעברו שם לקצר את הדרך, עד שתד רביעה שניה י"ז במרחשון שמאז הזרעים צומחים וקשה להן דריסת הרגל. [לקמן יתבאר שיהושע לא תיקן את זאת].

- 9) ומסתלקין לצידי הדרכים** היינו ליכנס לגבול שדה חבירו ולילך על המיצר אצל הדרך מפני יתידות הדרכים דהיינו במקום דריסת אדם ובהמה בימי החורף, בימות החמה הטיט מתייבש ונעשה כיתידות .

- 10) והתועה בין הכרמים מפסיג** מנתק הזמורות הנשורות שמעכבות אותו ועולה מפסיג ויורד עד שימצא את הדרך.

- 11) ומת מצוה קונה מקומו** שנפל שם בעת מותו קנה אותו לקבורה.

להלן פרטי הדינים שבכל תקנה:

[1] שיהו מרעין בחורשין

אמר רב פפא לא אמרן אלא בהמה דקה ביער בגסה, אבל בהמה דקה ביער בדקה ובהמה גסה ביער בגסה, לא. וכל שכן בהמה גסה ביער דקה דלא.

[2] ומלקטין עצים משדותיהם

לא אמרן אלא-

- 1) בהיומי והיגי, אבל בשאר עצים לא.**
- 2) במחוברין, אבל בתלושין לא** שדעת בעל השדה עליהם שטרח לתלושם.
- 3) ואפי' במחוברין לא אמרן אלא בלח, אבל ביבשים לא** שדעתו עליהם לאור,
- 4) ובלבד שלא ישרש:**

[3] ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן

שטו שיטה מקובצת.

שטז תוספות ד"ה אין מחייבין אותו לעקור. פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירוש דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייבש ומתעצל לעקרו למה לא נחייבו דהא איכא אסור כשמתייבש כדתן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הוראה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע שם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא אסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהו באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע איצטריך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.)

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

למימרא דתלתן מעלו מועילים לה עשבים, (קושיה) **ורמינה** תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור ש"ט משום כלאים, שעתיד ליטלו שמפסיד את השדה.

א. אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע, כאן לזירין לאכול .

לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה.

לזירין מעלי לה, דכי קיימי ביני עשבים מירכבא מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשים לה סמיכה כעין דלת של כרס.

ב. איבעית אימא - כאן לאדם שעשויים שאריה משארי ערוגות ערוגות

כאן לבהמה, דכיון דלבהמה הוא דזרעה עשבים נמי מיבעי לה – לבהמת לא עשויים שאריה משארי.

[4] וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית.

פי' ר' תנחום ור' ברייט משום זקן אחד- להלן שיעור הגובה שצריך להניח סמוך לגזע בכל מיני אילן:

בזית, כביצה.

בקנים ובגפנים, מן הפקק קשר ולמעלה.

ושאר כל האילנות, מן אובו פ"י מענפים הרכין ודקין של אילן, ולא מן חודו מן הענפים גדולים וגסים של אילן [פירוש אחר, חובו של אילן, מקום שיש הרבה דהיינו באמצע גובהו ולא מחודו מן הענף העליון ועיקר האילן].

עוד תנאים נוספים -

מן חדש שניתוסף בשנה זו, שאינו עושה פירות, ולא מן ישן, שהוא עושה פירות.

ממקום שאינו רואה את החמה ולא ממקום שהוא רואה סביבות צדדין מבחוץ את החמה שהוא עיקר האילן שנאמר וממגד תבואות שמש ממתקת ומבשלת את הפירות.

[עד כאן דף פא עמוד א]

[5] ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקים ממנו

אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים.

(מסקנה. ולית הלכתא כוותיה)

[6] ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה.

אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות.

ת"ר בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד את הספינה, אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות.

ובמכות (דף כא:) המקיים בכלאים לוקה ולא מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"נ אפי' לרבנן איצטריך והיכא דניחא ליה חייבוהו חכמים שלא יחשדוהו שזרעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים [משמע שהוא לא זרע את התלתן אלא שעלה מאליו]. ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רבנותא נקט אפילו שמתכוין לזרוע תחילה שאר זרעים והתלתן עלה מאליו אפ"ה כיון דהשתא מיהא לא ניחא ליה בזרעים מחמת התלתן שעלה אין מחייבין אותו לעקור.

שיקלא וטריא

בבא קמא פא

לעלו נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

ימה של טבריה – בחלקו של נפתלי

תנו רבנן ימה של טבריה בחלקו של נפתלי היתה, ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם מצודה היה לו ביבשה בדרומה לקיים מה שנאמר ים ודרום ירשה.

תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים, ר"ל כל מי שירצה יטול מהם, שהם כמטלטלים ושאר השלל, ומחברים בחזקת אותו השבט. [למרות שלמדנו לעיל שתלושים אסורים, כאן מדובר שנשב הרוח ונפלו.]

מכיוון שהתלושים היו שייכים לכולן, היינו יכולים לומר שמה שכתוב בפסוק למטה פנו וסעו בהר ובשפלה הכוונה הוא שיעברו בכל המקומות הללו לחלוק בתלושין, אך כל שבט לא קיבלו להם את כל המקומות הללו (בהר ושפלה כו') – לכך הוא ממשיך ושולל הבנה זו שז

ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה מישור של יער ובנגב שדות ובקעות נקראת כך שכל שעה היא נגובה שאין שם צל אילנות ובעמק שנאמר פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים

למרות שהפסוק מתייחס על האמורי בלבד, אך מ"מ הכנעני והפריזי בכללם, כדלהלן: וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזים ובאמוריים שלפניהם שנאמר ואל כל שכניו אלמא שכניו הכי הוו:

[7] ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום

אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור.

אמר רב חסדא ואפילו בשבת.

מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר. וא"ל לשמעיה בחול זיל שירקיה לטוח בטיט.

[8] ומהלכין בשבילי הרשות עד שתדר רביעה שניה

אמר רב פפא והאי דידן אפילו טל שירד בלילה קשי לה דריסת הרגל.

[9] ומסלקין לציד הדרכים מפני יתידות הדרכים.

שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא, הוה מסתלק שמואל לציד הדרכים. א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל?

א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ וכ"ש בבבל שמצוין שם שיירות עוברים ושבים.

ר' יהודה בן קנוסא – כל מעשיו לשם שמים

רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, אסתלקו לציד הדרכים.

הם ראו שהיה אחד מחמיר על עצמו ועובר ופוסע בין יתר ליתר.

הוה קא מפסיע ואזלי ר' יהודה בן קנוסא קמיהו.

א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו שמראה שהוא ירא שמים מאד ואינו חושש על התנאי של יהושע?

א"ל ר' חייא שמא ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא? וכל מעשיו לשם שמים! כי מטו לגביה חזיה.

א"ל אי לאו יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא הייתי מנדה אותך.

[10] התועה בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה

ת"ר הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך.

וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך. מאי וכן?

מהו דתימא חבירו הוא ידיע, להיכא מסלק דניפסוג, אבל הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג, נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל.

הגמרא מתפלתא שלגי חבירו הוא חיוב דאורייתא ולאו מתקנת יהושע

(קושיה) הא דאורייתא הוא דתניא-

השבת גופו מניין ת"ל והשבותו.

(תירוץ) דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי, אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד.

[10] ומת מצוה קנה מקומו

להלן הגמרא שואלת מברייטא שמבאר שמותר לפנותו ולא קונה את מקומו.

(קושיה) ורמינהי המוצא מת מוטל באיסרטיא רה"ר

מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא – אלמא שלא קונה זאת שאל"כ משל ימין

או שמאל היו יכולים למחות.

שדה בור מכאן ושדה ניר מכאן - מפנהו לשדה בור.

שדה ניר ושדה זרע - מפנהו לשדה ניר.

היו שתייה בורות, שתייה נירות, שתייה זרועות - מפנהו למקום שירצה.

(תירוץ) אמר רב ביבי במוטל על המיצר ברוחב הדרך עוברים עליו ומטמאים טהרות מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה.

בשבילי הרשות – תקנת שלמה

אמרי עשרה?! הני חד סרי הויין!

(תירוץ) מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה דתניא-

הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו, מה הבריות אומרות עליו?

מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו?

עליו הכתוב אומר מהיות טוב אל תקרי רע. ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע?

אין פסוק כזה.

אין, כתיב כי האי גוונא אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות.

תקנות נוספות

כעת הגמרא הבינה שהעשרה תנאים המובאים לעיל הם דברי תנא השנויים בברייטא.

עתה הגמרא מקשה שמצינו תנאים נוספים – כדלהלן:

ותו ליכא? והא איכא:

(1) דרבי יהודה דתניא-

רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים, אדם מוציא זבל לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

(2) דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דתניא-

רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא – במקרה שהלכו דבורים שלו בשדה של חבירו ונתיישבו על ענף אחד, שאם יטול כל אחד ואחד הם פורחות ואובדות – שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו ענף של חבירו להציל נחיל של דבורים שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו.

אחד יש לו חבית של יין וחבירו של דבש שהם יותר יקרים, אם רואה שהחבית של דבש

נסדקה ועומד להפסיד, מותר לבעל היין לשפוך את יינו כדי לקבל את דובשנו של חבירו

- כדלהלן:

(3) ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ש"ח –

אחד שבא בחמורו טעון עצים וחברו טעון של פשתן, שהם יותר יקרים, ומת החמור של

בעל הפשתן, בעל העצים מפרק את חמורו – כדלהלן:

(4) ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו, וטוען פשתנו של חבירו, ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

(תירוץ) ביחידאי לא קאמרינן ר"ל רבי יהודה ורבי ישמעאל דעת יחידים הם, הברייטא

(ד"ו) השנויה סתמא היא.

[עד כאן דף פא עמוד ב]

כשעקל בית הבד כרוך עליה שיכול להציל ע"י הדחק ונראה לר"י דההיא דלקמן שבעל היין שפך את יינו מדעתו שיכול לומר בעל הדבש למה שפכת אני הייתי דוחק ומציל אבל הכא מיייר שבא בעל הדבש לשפוך את היין שתנאי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכב אלא שופך יינו של חבירו בע"כ של חבירו אלא שנתן לו דמי יינו מתוך דובשנו והשתא הוי כעין ההיא דנחיל של דבורים שקצצו בע"כ להציל נחילו וכעין זה נמי ההיא דפשתן והאי דמשני כיחידא לא קאמר משום דמסתמא כי היכי דפליגי בההיא דנחיל כדתנן לקמן בפרק בתרא (דף קיד.) פליגי נמי באחריי דחד טעמא הוא:

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.